

УДК 351.74

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ В РОБОТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Кузніченко О. В.,

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
канд. юрид. наук, доцент*

Актуальність дослідження проблеми гендерної рівності під час служби в органах Національної поліції України сьогодні пов'язана, перш за все, з тим, що однією з цілей державних програм є впровадження гендерної рівності та ліквідація всіх форм дискримінації жінок на основі створення умов і правових норм, необхідних для здійснення на практиці конституційного принципу рівних прав і рівних можливостей жінок та чоловіків.

Впровадження гендерної рівності в органи національної поліції є не лише частиною здійснення загальної гендерної політики в українському суспільстві, а й невід'ємною складовою трансформації інституту Національної поліції у громадське відомство європейського типу¹.

Жінки почали працювати в поліції трохи більше ніж сто років тому. За цей час поліціантки проявили себе як кваліфіковані працівниці, які не гірше за чоловіків захищають правопорядок. Але й сьогодні, в 21-му сторіччі, жінки в правоохоронних органах досі стикаються із дискримінацією.

Відповідно до ст. 24 Конституції України жінки мають рівні з чоловіками права і свободи. Конкретизація цього конституційного принципу щодо трудових правовідносин полягає у тому, що жінки нарівні з чоловіками мають право на реалізацію усіх наданих законодавством про працю можливостей щодо застосування своєї здатності до продуктивної праці у різних галузях суспільного виробництва. Рівність жінок у сфері трудових відносин забезпечується наданням їм однакових з чоловіками можливостей у професійній підготовці, праці та винагороді за неї.

Для регулювання питання щодо гендерної рівності між жінками та чоловіками в Україні був прийнятий Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р. Цей нормативно-правовий акт дає змогу досягнути паритетного ста-

¹ Мороз А. В. Впровадження гендерної рівності в Органах внутрішніх справ України як процес інституціональних перетворень // Право і безпека. – 2009. – № 5(32). – С. 185–190.

новища у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Відповідно до ст. 17 цього Закону ми бачимо, що держава всіяко сприяє дії принципу гендерної рівності у нашій країні, зобов'язуючи роботодавця не лише створювати умови праці, що дозволяли б жінкам і чоловікам здійснювати трудову діяльність на рівній основі, забезпечувати жінкам і чоловікам можливість суміщати трудову діяльність із сімейними обов'язками, здійснювати рівну оплату праці жінок і чоловіків при однаковій кваліфікації та однакових умовах праці, вживати заходів щодо створення безпечних для життя і здоров'я умов праці, вживати заходів щодо унеможливлення випадків сексуальних домагань, але й забороняє роботодавцям в оголошеннях (рекламі) про вакансії пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, що може виконуватися включно особами певної статі, висувати різні вимоги, даючи перевагу одній із статей, вимагати від осіб, які влаштовуються на роботу, відомості про їх особисте життя, плани щодо народження дітей¹.

На сьогоднішній день в правоохоронних органах України працює все більше жінок, в той час як в суспільстві ця праця традиційно вважається чоловічою. Така ситуація вимагає, на погляд багатьох дослідників, проведення додаткових соціологічних досліджень з проблем встановлення гендерного паритету в органах Національної поліції, зокрема вивчення умов та особливостей професійної діяльності чоловіків/жінок в органах Національної поліції України, розроблення відповідних заходів з метою запобігання порушенню їх прав. Результатом цих досліджень має бути окреслення основних напрямків забезпечення необхідних умов для реалізації рівних прав чоловіків та жінок в правоохоронних органах на сучасному етапі їх функціонування.

Жінок здебільшого беруть на посади, що потребують роботи з паперами або комп'ютером, а оперативно-слідча, аналітична робота залишається для жінок виключенням з правил. Абсурдно – жінки становлять 60% всіх фахівців із середньою й вищою освітою, та втім це не має впливу на їх конкурентоспроможність на ринку праці – зазвичай, вони одержують менш престижні й нижчеоплачувані посади.

Питання щодо гендерної рівності між чоловіками та жінками в роботі Національної поліції регулює, перш за все, Закон України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) від 02.07.2015 р. Відповідно до ст. 49 цього Закону на службу в поліцію можуть бути прийняті громадяни України незалежно від статі. Також в органах Національної поліції створено однакові умови для роботи чоловіків та жінок з урахуван-

¹ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – 52. – Ст. 561.

ням засад гендерної рівності, а також розроблені антидискримінаційні механізми прийняття на роботу та кар'єрного зростання персоналу¹.

В Україні ідея створення цілісної концепції правового регулювання діяльності жінок-правоохоронців також підтримується рядом фахівців, які вказують на численні недоліки діючої нормативної бази, яка є наслідком невдалих компромісів, непродуманих рішень, недоглядів і помилок законодавця. Так, провівши дослідження, провідні вчені дійшли рішення, що до 1999 року збереженню офіційної гендерної диспропорції сприяли правила вступу до навчальних закладів системи МВС, що обмежували кількість дівчат, які приймалися до навчання в межах 5 – 10% від загальної кількості щорічного набору курсантів. Сьогодні, зважаючи на підвищення авторитету поліції, ці показники дещо змінилися, тепер в ряди поліції входить велика кількість жінок.

В той же час є і негативні фактори, з якими зустрічаються жінки в роботі Національної поліції, на відміну від чоловіків. Одним із факторів є проблема використання прийомів самозахисту у реальній протидії злочинцям. Менший зріст та вага, схильність правопорушників зневажати жінок-поліцейських, існування певних складнощів при застосуванні зброї та фізичної сили роблять жінок-поліцейських потенційно уразливими, якщо вони опиняються у конфліктній ситуації під час несення служби. Також виникають складнощі щодо поєднання служби в поліції з функціями жінок у сфері домогосподарства, соціально-побутових умов проходження служби.

Якщо детально дослідити це питання – можна виявити, що у більшості людей формуються своєрідні стереотипи щодо служби жінок в поліції. Більшість схиляється до того, що чоловіки та жінки – різні, тому повинні виконувати різні функції, як в родині, так і в суспільстві. Поліція – це чоловіча робота, жінка фізично надто слабка для неї, жінка в поліції може ефективно виконувати лише певні професійні функції (реєстраційно-облікова та аналітично-звітна робота, взаємодія з громадськістю, робота з матеріальними об'єктами тощо), чоловікові природою призначено бути керівником, який вміє швидко реагувати, приймати рішення і не піддаватися емоційним проявам.

Проте є і низка позитивних факторів, які наголошують на тому, що жінки гідні нарівні з чоловіками проходити службу в поліції. Було встановлено, що при меншій фізичній силі жінки частіше за чоловіків вирішують конфліктні ситуації, в яких потребується втручання поліції, а також краще ведуть службову документацію. Дещо пізніше низ-

¹ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 49.

кою досліджень було підтверджено, що найбільш ефективно жінки проявляють себе в роботі з підлітками, з потерпілими дітьми та жінками, при вирішенні конфліктних ситуацій, що виникають на побутовому ґрунті та у сфері групових спорів. Причиною цього є стиль роботи жінок-правоохоронців, якому більшою мірою притаманні співчуття, терпеливість, вміння вислухати, значно нижчий рівень агресивності¹.

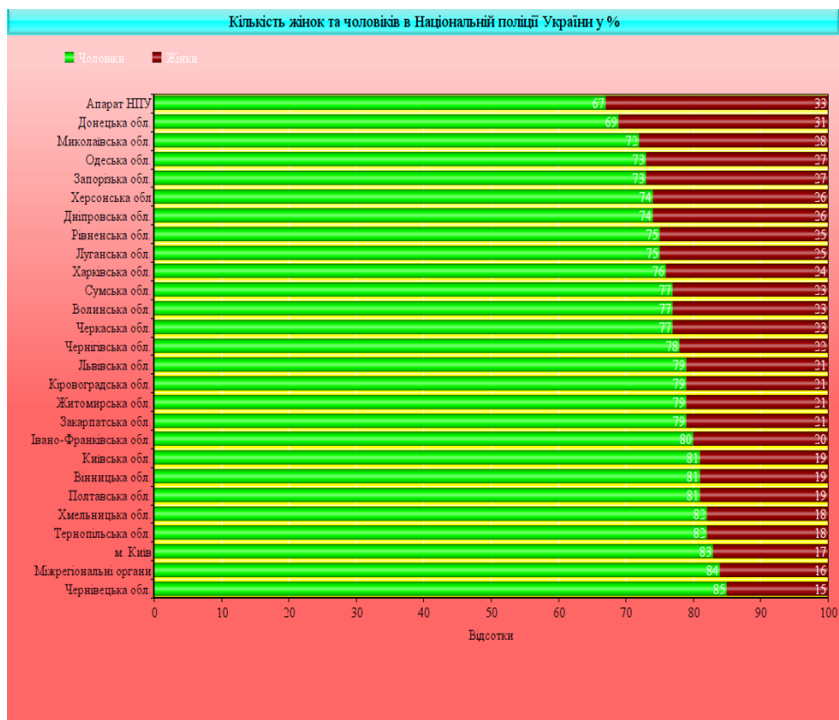
Після реформування системи МВС становище гендерної політики в роботі Національної поліції поліпшилось. Це зумовлено тим, що авторитет правоохоронців значно зріс, і лави поліцейських наповнила велика кількість представниць жіночої статі. Все це зобов'язує регулювати рівність жінок і чоловіків в поліції на державному рівні. При виконанні своїх обов'язків і при різних службових ситуаціях чоловіки і жінки-правоохоронці стоять пліч-о-пліч, що підтверджує їх рівність та те, що жінки ні в чому не поступаються чоловікам.

За офіційним даними станом на 1 квітня 2016 року, загальна кількість жінок в апараті та підрозділах становить 27626 осіб, тоді як чоловіків-поліцейських – 105266, тобто жінок в поліції 20,7%. На жаль, Національна поліція України не веде обліку чи не надає даних щодо кількості жінок та чоловіків на різних посадах чи згідно зі штатними званнями, тому дізнатися, скільки жінок займає керівні посади та має високі звання, неможливо.

Для досягнення рівності жінок та чоловіків, зокрема в поліції, дослідникам, журналістам, та самим працівникам правоохоронних органів потрібно викинути з голови стереотипи щодо «жіночих» та «чоловічих» якостей характеру і зосередитися на впровадженні політики рівності на робочому місці, роботі із попередження та протидії дискримінації, а особливо протидії утиску жінок-поліцейських начальниками-чоловіками.

Сподіваємося, що законами та планами роботи над просуванням рівності жінок та чоловіків в національних правоохоронних органах не закінчиться, та Головне управління національної поліції докладе зусиль до впровадження змін та планів у життя. Варто лише додати, що хочеться в найближчому майбутньому побачити актуальні національні дослідження гендерних ролей і практик в поліції, що допоможе робити обґрунтовані висновки щодо стану рівності жінок та чоловіків в правоохоронних органах.

¹ Мартиненко О. Проблеми професійної адаптації жінок у системі правоохоронних органів // Вісник Луганського університету внутрішніх справ. – 1998. – № 4. – С. 205–212.

Дані станом на 01-04-2016¹.

¹ Жінки в поліції від 14.05.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://noborders.org.ua/zhinki-v-politsiyi>.